

Поселення Делятин VII, пізній мезоліт (археол.)

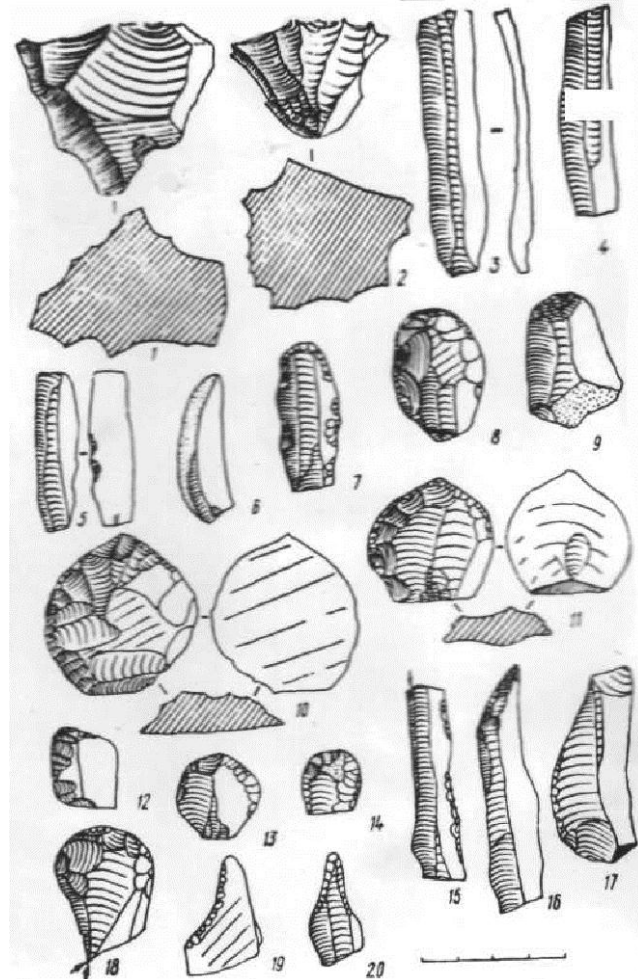
(ур. Куцикове поле)

У північно-східній частині Делятина, у присілку Площа, на правому березі потоку Рудки. Виявлене та описане М. Клапчуком у 1970. Додатково обстежене М. Клапчуком у 1971–1977; М. Клапчуком та В. Клапчуком у 1978–1980; розкопки М. Клапчука на площі 20 м² – у 1981; Б. Василенком у 1990.

Розміри 100 x 150 м. Обстежений матеріал: на поверхні ріллі зібрано понад 300 предметів та простежено 6 невеликих (діаметром 3-5 м) гнізд кременів. На місці найбільшого з них проведено розкопки, в яких брали участь учні Шевелівської школи під керівництвом учителя Р. Киселюка. Земляні роботи велися на площі 4x5 м, до глибини 40-50 см, але слідів культурного шару не виявлено у зв'язку з порушенням його під час викорчовування лісу та глибокої оранки спеціальними плугами. Вдалося лише встановити, що крем'яні предмети колись лежали на межі темно-сірого та світло-сірого суглинку і твердої жовто-бурої глинистої породи на глибині 18-38 см від денної поверхні. Під час розкопок зібрано 88 кременів, у середньому по 4.4 з 1 м² розкопу.

Весь крем'яний комплекс місцезнаходження Делятин 7 складається з 248 знахідок. Серед них – 6 ядрищ, 67 ножевидних пластинок та їх уламків, 29 скребків, 2 проколки, 2 ножі та скобель. Ядрища двох типів: одноплощинні й двоплощинні, з перевагою перших (рис. 1, зразки – 1-2), які й характеризують інвентар місцезнаходження. Ядрищ з однією робочою стороною – п'ять. Вони коротких пропорцій, довжиною 30-47 мм; розміри ударної площини від 40x46 до 43x55 мм. Форма їх пірамідальна; призначались вони для сколювання коротких відщепів і вузьких пластинок шляхом нанесення ударів майже по всій окружності ударної площини. Хоч на більшості ядрищ простежуються негативи широких сколів, проте серед напівфабрикатів переважають вузькі ножевидні пластинки та їх уламки (рис. 1, зразки 3-6). Зате готові вироби на 78% виготовлені на відщепах. Це дає підставу вважати, що первісна людина для виготовлення скребків, проколок та інших знарядь праці використовувала передусім широкі, короткі сколи, а ножевидні пластинки вживала без додаткової обробки.

Більшість готових виробів представлена скребками – 94% яких – на відщепах. Вони діляться на чотири групи. Найбільше скребків (9 або 28%) кінцевих форм, з них – чотири довгих (рис. 1, зразок 7) та п'ять коротких пропорцій (рис. 1, зразок 8) з боковими краями, притупленими більш-менш крутою ретушшю. Близько 21% скребків теж належить до типу кінцевих, але на противагу до попередніх їх бокові краї не мають слідів ретушування (рис. 1, зразок 9). До 18% скребків майже круглої форми (рис. 1, зразки 10-11, 13-14). Вони виготовлені на коротких відщепах чи прип'яткових уламках попередніх і мають вістря майже по цілій окружності. Діаметр їх 21-44 мм. У шести скребків на відщепах чи їх уламках вістря оформлене на одному, поздовжньому, краї відщепа (рис. 1, зразок 12). З двох ножів один виготовлений на пластинці з опуклим краєм (рис. 1, зразок 17), який за допомогою дрібної ретуші з боку спинки оформлений у вістря. Інший (рис. 1, зразок 15) має пряме вістря на одному довгому краї, а другий у нього зрізаний поздовжнім різцевим сколом. Є пластинка (рис. 1, зразок 16) з кінцевим скошеним вістря, а також проколка (рис. 1, зразок 20) на уламку пластинки, де вістря виділено дрібною крутою ретушшю з боку спинки. Скобель (рис. 1, зразок 19) на уламку відщепа має вістря, оформлене пологою ретушшю з черевця. На хвостовій частині скребка з овальним вістря (рис. 1, зразок 18) є додатково виготовлене різцеве вістря. Як видно з цього побіжного опису, комплекс місцезнаходження Делятин-7 має самобутній характер і різко виділяється серед мезолітичних культур та комплексів, відомих на території між Балтикою та Чорним морем.

Культурний шар товщиною до 0,5 м, насиченість знахідками слаба. Верхня частина горизонту розорана.

Матеріали зберігаються в Івано-Франківському краєзнавчому музеї.

Володимир Клапчук

Література

Клапчук М. Н. Новые данные о палеолите и мезолите Прикарпатья / М. Н. Клапчук / Советская археология. – М., 1983. – № 4. – С. 103–116.

Клапчук М.М. Палеолітичні та мезолітичні місцезнаходження поблизу Делятина / М. М. Клапчук / Археологія. – 1980. – № 34. – С. 65–75.

Клапчук М.Н. Разведка в Ивано-Франковской области / М. Н. Клапчук / Археологические открытия 1970 года. – М., 1971. – С. 230.